

เลขที่.....

ประโยศธรรมศึกษาชั้น....เอก.....

วิชา....เรียงความแก้กระทู้ธรรม.....

สอบในสนามหลวง

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

อุปมาพรตา โทถ สจิตตมนุรกุล

ทศคา อุทธรตตานัน ปงเก สนโนว กุญชโร.

ท่านทั้งหลาย จงยินดีในความไม่ประมาท คอยรักษาจิตของตน

จงถอนตนขึ้นจาก หล่ม เหมือนช้างที่ตกหล่มถอนขึ้น ฉะนั้น.

(ย่อหน้า ๑ นิ้ว)

บัดนี้ จักได้อธิบายขยายความแห่งพุทธศาสนสุภาษิตที่ยกขึ้นเป็นบทเบื้องต้นนั้นเพื่อเป็น

แนวทางแห่งการศึกษาและแนวทางแห่งการปฏิบัติ โดยสมควรแก่อัตภาพและธรรมเป็นลำดับไป

(ย่อหน้า ๑ นิ้ว)

ดำเนินความว่า

สมดังสุภาชิตที่มาใน สุตตันตปิฎก สยุตตนิกาย มหาวารวรรค ว่า

อตตา หิ อตตโน นาโถ โโก หิ นาโถ ปโร สียา

อตตนา หิ สุตฺตนเตน นาคํ ลภติ ทูลลภํ.

ตนแล เป็นที่พึ่งของตน คนอื่น ใครเล่า จะเป็นที่พึ่งได้

ก็บุคคลมีตนฝึกดีแล้ว ย่อมได้ที่พึ่งที่ได้ยาก.

(ย่อหน้า ๑ นี้)

อธิบายความว่า ที่พึ่ง คือสิ่งที่เราต้องพึ่งพาอาศัยเพื่อช่วยพยุงให้เกิดความสุข ความเจริญแก่ตน

หรือเพื่อบรรเทาความทุกข์ ความเดือดร้อนที่จะเกิดขึ้นหรือเกิดขึ้นแล้วให้เบาบางลงที่พึ่งนี้สามารถจำแนก

เป็น ๒ ประเภท คือ ๑)ที่พึ่งภายนอก เช่น บิดา มารดา ญาติพี่น้อง เทพยดา มิตรสหาย ทรัพย์สินเงินทองฯลฯ

๒)ที่พึ่งภายใน คือความดีของตัวเองใจความก็คือ การตั้งตนฝึกฝนอบรมตนให้ตั้งอยู่ในหลักธรรมคำสอนของ

พระพุทธศาสนาการพึ่งตนเองที่ถูกต้องนั้น พระพุทธเจ้าทรงวางหลักเอาไว้ ๓ ประการ คือเว้นจากความชั่ว ๑

ทำความดีให้ถึงพร้อม ๑ และทำใจของตนให้ผ่องใส ๑ ซึ่งก็ได้แก่ การตั้งตนอยู่ในศีล สมาธิ ปัญญา นั่นเอง

จริงอยู่ คนเรานั้นต้องพึ่งพาอาศัยคนอื่นบ้างในการทำงานการเลี้ยงชีพ เช่น ต้องอาศัย บิดา มารดา เลี้ยงดู

อาศัยครูอาจารย์ประสิทธิ์ประสาทวิชาให้ เป็นต้น แต่ที่พึ่งเหล่านั้นก็พึ่งได้ชั่วคราว พึ่งได้เป็นบางเวลา และพึ่งได้

แต่เฉพาะชาตินี้เท่านั้น ไม่อาจพึ่งได้ตลอดกาลส่วนที่พึ่งคือ ความดี ที่เราได้หมั่นฝึกฝนอบรมให้เกิดมีขึ้นในใจ

ตามหลักของศีล สมาธิ ปัญญา ย่อมเป็นที่พึ่งให้ประสพความสุขทั้งในโลกนี้และโลกหน้า เมื่อฝึกในอบรมใจตนให้

ยิ่งยวดแล้วย่อมบรรลุถึงพระนิพพานดับทุกข์ทั้งปวงได้ ซึ่งถือว่าเป็นที่พึ่งที่บุคคลได้โดยยากเป็นพุทธวิจนะ ที่ล้ำ

ค่ายิ่ง ถ้าพิจารณาและลงมือปฏิบัติอย่างต่อเนื่องจริงจังแล้ว จะรู้เองว่า ธรรมะข้อนี้ มีคุณค่ามหาศาลทีเดียว

สมดังสุภาชิตที่มานิ ชุททุกนิกาย ชาทก จตุกุกนิปาต ว่า

อเทยเยสุ ททํทานํ เทยเยสุ นปฺปเวจฺจติ

อาปาสุ พยสนํ ปตฺโต สหายํ นาธิจฺจติ.

ผู้ใดให้ทานในบุคคลที่ไม่ควรให้ ไม่ให้ในคนที่ควรให้

ผู้นั้นถึงความเสื่อมเพราะ อันตราย ย่อมไม่ได้สหาย.

(ย่อหน้า ๑ นี้)

อธิบายความว่า ผู้ใดทำบุญให้ทานกับบุคคลที่ไม่ควรให้ แต่ไม่ให้กับบุคคลที่ควรให้ ผู้นั้นเวลา

อันตรายจะไร้สหายที่พึ่งอันประเสริฐ คือ จะไม่มีกัลยาณมิตรที่เป็นที่พึ่งได้จริง จะพบแต่มิตรปฏิรูป (มิตรเทียม)

เอาเป็นที่พึ่งแท้จริงไม่ได้ นี่เป็นความหมายอย่างหนึ่งแต่ถ้าผู้รู้จักทำบุญให้ทานกับคนที่ควรทำหรือคณะบุคคล

ที่ควรทำไม่จำเป็นต้องทำในบุคคลหรือคณะที่ไม่ควรทำ เวลาอันตรายแล้ว ผู้ที่ทำถูกต้องย่อมได้สหายอัน

ประเสริฐ กล่าวคือ จะได้กัลยาณมิตรแท้เป็นสหายที่พึ่งได้จริง แต่ถ้าทำผิด คือ ให้ทานกับบุคคลที่ไม่ควรให้

และไม่ให้กับบุคคลหรือคณะที่ควรให้ เวลาอันตรายไม่ได้ที่พึ่งอันประเสริฐ นี่เป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าที่

มีอยู่ บางท่านอาจเข้าใจว่า ให้ทานไม่ควรเลือกให้ ขึ้นชื่อว่าทานไม่ว่าจะให้แก่สรรพสัตว์ใดก็ตาม ย่อมได้ผล

เป็นบุญทั้งสิ้น แต่ผลที่ได้มานั้นจะเป็นผลแต่ในทางรุ่งเรืองเสมอไปนั้น ไม่ใช่อย่างนั้น เช่น บุคคลที่ทำทานกับ

บุคคลหรือคณะบุคคลที่เป็นพาลชน หรือมีจิตใจที่เป็นพาล (คำว่า “พาล” แปลว่า อ่อน หมายถึงสติปัญญาอ่อน)

ก็ได้แก่ ผู้ประพฤติดีศีล ทุศีล เป็นต้น แม้ผลบุญจะส่งมาให้เป็นความเจริญรุ่งเรือง เป็นโภคทรัพย์ แต่โภค

ทรัพย์นั้นเมื่อได้รับเข้ามาแล้วกลับกลายเป็นโภคทรัพย์ที่นำมาซึ่งความเดือดร้อน บุญนั้นได้ แต่ได้บุญที่คละคล้า

ด้วยบาปของปฏิภาหคือบุคคลผู้รับ ให้ผลมาเป็นทรัพยากรที่กลับกลายมาสร้างความเดือดร้อนให้แก่ตนเอง

สมดังสุภาชิตที่มานิ ชุททุกนิกาย เกรศาถา ว่า

สีลเมว อิศ อคค์

ปญญา ปน อุตตโม

มนุสเสสุ จ เทเวสุ

สีลปญญาณโต ชย

สีลเท่านั้นเป็นเลิศในโลก ส่วนผู้ที่มีปัญญาเป็นผู้สูงสุด

ความชนะในหมู่มนุษย์และเทวดาย่อมมีเพราะศีลและปัญญา

(ย่อหน้า ๑ นิ้ว)

อธิบายความว่า ความชนะเป็นที่ยอมรับเป็นที่ยินดีในหมู่มนุษย์และเทวดาว่า ต้องเป็นความชนะที่

ได้มาเพราะศีลและปัญญา ฟังแล้วออกจะเป็นเรื่องที่แปลกหูแปลกใจของผู้ที่ห่างจากพระพุทธศาสนา ไม่เคย

สนใจในการศึกษาและปฏิบัติธรรม เพราะความชนะในทางคติโลก ส่วนใหญ่มุ่งแต่ความชนะผู้อื่นเป็นที่ตั้ง

เรื่องการชนะตนเองไม่ค่อยคำนึงถึง เมื่อมุ่งแต่จะเอาชนะผู้อื่น ก็ต้องเตรียมพร้อมเรื่องการต่อสู้ทุกๆด้าน ทั้ง

ด้านกำลัง ด้านชั้นเชิง ด้านข่าวไวไวหวพรีบ เป็นต้น เพื่อให้เหนือกว่า ยิ่งกว่าคู่ต่อสู้ ในการบางครั้งมุ่งหวังเพื่อ

ผลคือ ความชนะแก่ตนเองและแก่หมู่คณะของตนจนเกินไป ถึงกับพริกผันปัญญาความพริบไหวที่ถูกต้อง

ยุติธรรมเป็นทุปปัญญาไป ก็จำต้องทำอย่างนี้ก็มี ทุปปัญญานั้นได้แก่ ปัญญาที่เจือด้วยเล่ห์เหลี่ยม กลโกง

เอารัดเอาเปรียบ ไม่สุจริตมีประการต่างๆ ความชนะที่ได้มาด้วยวิธีการเช่นนี้ แม้จะยินยอมกันได้ ก็เป็นแต่

เพียงเพื่อยุติเท่านั้น แต่หาหยุดสุดสิ้นยินยอมที่แท้จริงไม่ ยังจะต้องมีการต่อสู้ขัดเคี่ยวกันต่อไป ไม่มีที่สิ้นสุด

ฝ่ายที่พ่ายแพ้ย่อมไม่พอใจ เป็นทุกข์เป็นโศก มีความเคืองแค้น หายมั่นจงเฝ้ากันต่อไปนานเท่านั้น ฝ่ายที่

ชนะเป็นฝ่ายก่อเวร ฝ่ายแพ้เป็นฝ่ายจองเวร ได้ชื่อว่าเป็นผู้มีเวรทั้ง ๒ ฝ่าย ขึ้นชื่อว่าผู้มีเวรแล้ว ย่อมจะมี

ความสุขที่แท้จริงไม่ได้ และที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งก็คือ ความไม่เป็นที่ยอมรับ ไม่เป็นที่ปรารถนาปรารถนา

สาธารณในหมู่มนุษย์และเทวดาโดยทั่วหน้า ดังที่กล่าวถึงตามกระทู้ข้างต้นนี้ ความมุ่งหมายของกระทู้

สมดังสุภาชิตที่มาใน ขุททกนิกาย ธรรมบท ว่า

สุสุขัม วต ชีวาม เจริเนสุ อเวรีโน

เวรีเนสุ มนุสเสสุ วิหาราม อเวรีโน

ในหมู่มนุษย์ผู้มีเวรกัน เราเป็นผู้ไม่มีเวรอยู่ ในหมู่มนุษย์

ผู้มีเวรกัน เราเป็นผู้ไม่มีเวรอยู่ เราจึงเป็นอยู่อย่างเป็นสุขดีหนอ.

(ย่อหน้า ๑ นี้)

อธิบายความว่า การรักษาศีลให้บริสุทธิ์ เป็นที่มั่นใจในศีลของตนก็ต้องอาศัยปัญญา ปัญญาเป็น

เครื่องชำระศีลให้บริสุทธิ์ ศีลนั้นแม้จะเป็นเลิศ ทำให้ปลอดเวรปลอดภัย มีความสุขกายสุขใจได้ ก็อยู่ในระดับ

ของศีลเท่านั้น เพราะศีลเป็นเพียงเบื้องต้น เป็นเครื่องป้องกัน กำจัดได้เฉพาะกิเลสอย่างหยาบ มีทุจริตทาง

กาย ทางวาจา ปิดกั้นทุกติภูมิ เปิดทางนำไปสู่ทุกติภูมิเท่านั้นศีลเป็นเครื่องอบรมจิตเบื้องต้น ทำจิตให้มีหลัก

หนักแน่นเป็นสมาธิที่จะดำเนินไปสู่ระดับสูงยิ่งๆ ขึ้นไป ผู้มีศีลสมบูรณ์ มีสมาธิ มีปัญญาพอประมาณ เป็นผู้

ทรงไว้ซึ่งอริยคุณขั้นสูงสุด คือพระอรหันต์ ปัญญาจึงเป็นคุณขั้นอุดม สามารถกำจัดกิเลสอาสวะทั้งอย่างหยาบ

อย่างละเอียดให้หมดสิ้นไป ไม่มีส่วนเหลือ เมื่อกล่าวถึงความชนะกันแล้ว ผู้ที่กำจัดกิเลสของตนได้ ไม่ตกอยู่

ภายใต้อำนาจของกิเลส ไม่ถูกกิเลสผูกคร่าพาไป ผู้นั้นชื่อว่า เป็นผู้ชนะตนเอง ผู้ที่ชนะตนเองได้ ได้ชื่อว่าเป็น

จอมแห่งผู้ชนะ ความข้อนี้ อธิบาย ในบทเหล่านั้น บทว่า "สุสุขัม" ได้แก่ สบายดี คำนี้ ตรัสอธิบายไว้ว่า

คฤหัสถ์ เหล่าใด ยังความเป็นอยู่แห่งชีวิต ให้เกิดขึ้น ด้วยความสามารถแห่งกรรม มีการตัดที่ต่อ เป็นต้น.

ก็หรือ บรรพชิตทั้งหลาย มีความเป็นไปแห่งชีวิต ให้เกิดขึ้น ด้วยความสามารถแห่งกรรม มี เวชกรรม เป็นต้น

ย่อมกล่าวว่า "พวกเราอยู่สบาย" ดังนี้. ในพวกมนุษย์ ผู้มีเวรกัน ด้วยเวร ๕ พวกเราเป็นผู้ไม่มีเวร.

ในพวกมนุษย์ ผู้มีความกระสับกระส่าย ด้วยกิเลส พวกเรา ไม่มีความกระสับกระส่าย เพราะไม่มีกิเลส.

พวกมนุษย์ ขวนขวายในการแสวงหากามคุณพวกเรา ไม่มีการขวนขวาย เพราะไม่มีการแสวงหาเบญจกามคุณ นั้น. เราเท่านั้นย่อมอยู่เป็นสุขดีหนอ กว่าคฤหัสถ์และบรรพชิตเหล่านั้น.

เลขที่
ประโยคประถมศึกษาชั้น เอก
วิชา เรียงความแก้กระทู้ธรรม

สอบในสนามหลวง

วันที่ เดือน พ.ศ.

	✓ โย จ วสสสตร์ ชีเว กุสโต หินวีริโย
	เอกาทัง ชีวิต เสยโย วิริย อารมโตะ ทพฺห
	✓ ผู้ใดเกียจคร้าน มีความเพียรเลว พึงเป็น
	อยู่ตั้งร้อยปี แต่ผู้ปรารถนาความเพียรมั่นคง
	มีชีวิตอยู่เพียงวันเดียว ประเสริฐกว่าผู้นั้น.
	✓ บัดนี้ จักได้อธิบายขยายเนื้อความแห่งกระทู้ธรรมสุภาษิตที่ได้ลิขิตไว้ ณ เบื้องต้น
	พอเป็นแนวทางแห่งการศึกษาและนำไปปฏิบัติสืบต่อไป
	✓ ดำเนินความว่า หมายถึง คนที่มีลักษณะนิสัยที่ไม่อยากทำงาน มักชอบอ้างว่า
	หนาวนัก ร้อนนัก เหนื่อยนัก หิวนัก กระหายนัก คนเช่นนี้เป็นคนที่มีความเพียรเลว เพราะว่า
	มีความขยันหมั่นเพียร มีความอดทนน้อยมาก จะทำอะไรไม่ค่อยจะสำเร็จหรือสำเร็จก็ไม่ดี ก็
	ไม่เรียวร้อย ซึ่งแตกต่างจากคนที่มีความปรารถนาความเพียรมั่นคง คือมีความเพียรอย่างที่
	แน่นแน่วแท้จริง มีความมุ่งมั่นในการทำงานที่คิดเอาไว้ จะทำอะไรก็ย่อมจะประสบความสำเร็จ
	คนขยันเช่นนี้ แม้จะมีชีวิตอยู่เพียงวันเดียว ก็ถือว่าเป็นคนประเสริฐ คือมีคุณค่ากว่าคนที่เกียจ

สมดังพุทธศาสนสุภาษิตที่มาใน ขุททกนิกาย จริยาปิฎก ว่า ✓

✓ โกลสซั ภยโต ทิสฺวา วิริยารมมณฺณ เจมโต

อรรถวิริยา โทถ เอสํ พุทธานุสาสนี.

✓ ท่านทั้งหลายจงเห็นความเกียจคร้านเป็นภัย

และเห็นความปรารภความเพียร เป็นความ

ปลอดภัย แล้วปรารภความเพียรเถิด นี่เป็น

พุทธานุสาสนี.

✓ อธิบายความว่า อุปนิสัยใจของมนุษย์ที่ไม่อยากกระทำงาน หรือทำหน้าที่ที่ได้รับ

มอบหมายที่ตนจะต้องทำ เช่น นักเรียนนักศึกษาไม่อยากไปโรงเรียนเพื่อศึกษาเล่าเรียน หรือ

ชาวนา ชาวไร่ ชาวนสวน ไม่อยากออกจากบ้านไปทำนาทำไร่ทำสวน เป็นต้น เพราะมัวแต่เกียจ

คร้านอยู่อย่างนี้ วันเวลาก็ล่วงเลยไปโดยเปล่าประโยชน์ เป็นเหตุให้หน้าที่การงานของบุคคล

นั้นเสียหายเงินทองที่มีอยู่ก่อนก็ค่อยๆ หมดไป ส่วนเงินทองใหม่ๆ ก็เกิดขึ้นยาก ส่วนมรรคผล

นิพพานที่จะพึงได้ก็สูญหายไป เพราะฉะนั้น บุคคลจะต้องเป็นขยันจะต้องประกอบการทำงานอยู่

เสมอ และจะต้องทำงานที่เหมาะสมสุจริต เมื่อมีทรัพย์ก็ต้องรู้จักใช้จ่ายทรัพย์แล้วเลี้ยงชีวิตให้พอ

สมเด็จพระพุทธศาสนาสัญญาชิตที่มาจากใน ขุททกนิกาย ธรรมบท ว่า ✓

✓ ตุมเทติ กิจจํ อาตปปี อกขาตาโร ตถาคตา

ปฏิบัติ ปโมกษนติ ฌายีโน มารพนธนา

✓ ท่านทั้งหลายต้องทำความเพียรเอง ตถาคต

เป็นแต่เพียงผู้บอกผู้มีปกติเพ่งพินิจดำเนินไป

แล้ว จักพ้นจากเครื่องผูกของมาร.

✓ อธิบายตาม พุทธศาสนาสัญญาชิตนี้ พระลัมมาสัมพุทธเจ้าทรงสั่งสอนให้พุทธบริษัทเป็น

คนขยันหมั่นเพียรในธุระหน้าที่ของตนเอง ไม่มัวเมาประมาทเกียจคร้านปล่อยให้วันเวลาผ่าน

ล่วงเลยไปโดยเปล่าประโยชน์ เพราะคนที่เกียจคร้านไม่บำเพ็ญเพียรนั้น จะไม่ได้รับผลอะไรเลย

เพราะการทำความดี หรือการบรรลุนิพพานนั้น ไม่สามารถที่จะแบ่งปันกันได้เช่นเดียวกับข้าวปลา

อาหาร เพราะเป็นสมบัติเฉพาะตัวของบุคคล ผู้มีปกติเพ่งพินิจดำเนินตามพระธรรมคำสั่งสอน

ของพระพุทธเจ้าแล้ว ก็จักพ้นจากเครื่องผูกของมาร ดังนั้นพุทธบริษัทผู้ประกอบความเพียรไม่

เกียจคร้านปฏิบัติไปตามคำสั่งสอน หรือมรรคมีองค์ ๘ แล้วย่อมจะหลุดพ้นจากเครื่องผูกของมาร

ได้ ผู้ที่หวังผลความบริสุทธิ์ ความหลุดพ้น จงขบไล่ความเกียจคร้าน ความขี้เกียจและจงตื่นตัว

สมดังพุทธศาสนสุภาษิตที่มาใน สังยุตตนิกาย สคาถวรรคว่า ✓

✓ นิททํ ตนฺที วิชฺฌิตํ อรตี ภคตสฺมมทํ

วิริเยน นํ ปณฺาเมตฺวา อริยมคฺโค วิสฺสํเจติ

✓ อริยมรรคย่อมบริสุทธิ เพราะขับไล่ความทลั้บ

ความเกียจคร้าน ความบิดชี้เกียจ ความไม่ยิน

ดีและความเมอาอาหารนั้นได้ด้วยความเพียร.

อธิบายความว่า คำว่า อริยมรรค คือหนทางอันนำไปสู่ความเป็นอริยบุคคลอย่างหนึ่งว่า

หนทางอันประเสริฐ เรียกว่า มรรคมีองค์ ๘ อันได้แก่สัมมาทิฐิ ความเห็นชอบ สัมมาสังกัปปะ

ดำริชอบ สัมมาวาจา เจรจาชอบ สัมมากัมมันตะ ทำการงานชอบ สัมมาอาชีวะ เลี้ยงชีพชอบ

สัมมาวายามะ ความเพียรชอบ สัมมาสติ ระลึกชอบและสัมมาสมาธิ ตั้งใจชอบ ทั้ง ๕ ประการ

นี้ เป็นหนทางนำผู้ปฏิบัติไปสู่ประตูแห่งพระนิพพาน ที่เป็นจุดหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนา

ผู้ที่จะล่วงทุกข์ได้เพราะความเพียรเท่านั้น หากบุคคลไม่ทำความเพียรให้สมบูรณ์แล้ว ก็ไม่ทำ

ให้เกิดประโยชน์ได้ เมื่อเป็นเช่นนี้การเป็นอยู่ในชีวิตปัจจุบันก็มีแต่ทุกข์ แต่ผู้ที่ปรารถนาความ

สุข ละเว้นความเกียจคร้านเสีย ย่อมบรรลุถึงอริยมรรคอันบริสุทธิได้ เพราะความเพียร

✓ สรุปความว่า ความเกียจคร้านเป็นสิ่งที่น่ากลัว ไม่ก่อประโยชน์ให้แก่ตนเองและผู้อื่น

เป็นสิ่งที่เราทุกคนควรละ และบุคคลควรทำความเพียรเอง มีความขยันหมั่นเพียรในหน้าที่การ

ของตนเอง และประพฤติธรรมอยู่เป็นปกติวิสัย ซึ่งผลจากการเป็นคนขยันในหน้าที่การงานและ

ประพฤติปฏิบัติธรรมเป็นประจำก็ย่อมจะได้รับผลเป็นความสุข ความเจริญในชีวิต ย่อมจะเป็น

ผู้ประเสริฐแม้ว่าจะมีชีวิตอยู่ไม่นาน ก็ย่อมมีคุณค่าต่อสังคมประเทศชาติมากกว่าคนเกียจคร้าน

แม้เขาจะมีชีวิตอยู่ถึงร้อยปีก็ตามก็ไม่มีอะไรดีขึ้นได้เลย ดังนั้นอย่าให้ชีวิตไร้ค่าหมดเวลาไป

สมดังพุทธศาสนสุภาษิตที่ยกขึ้นเป็นนิกเขปบท ณ เบื้องต้นว่า ✓

✓ โย จ วสฺสสํ ชีเว กุสฺสิดะ ทินวิริโย

เอกาทํ ชีวํ เสยโย วิริยํ อารมโต ทพฺพํ

✓ ผู้ใดเกียจคร้าน มีความเพียรเลว พังเป็น

อยู่ตั้งร้อยปี แต่ผู้ปรารถนาความเพียรมั่นคง

มีชีวิตอยู่เพียงวันเดียว ประเสริฐกว่าผู้นั้น

มีนัยดังพรรณนามาด้วยประการฉะนี้ ✓